

Racisme en discriminatie tegen kinderen in Nederland

Discussiepaper aangevuld na de expertmeeting over
kinderrechten en racisme op 24 september 2020, Amsterdam

*Als je vraagt: 'wie wil er verandering?', steekt iedereen
zijn hand omhoog. Maar vraag je: 'wie wil het veranderen?',
dan steekt niemand zijn hand omhoog.
Misschien een paar mensen, maar dat is niet genoeg.¹*

Kinderrechtencollectief en Rutu Foundation, december 2020

¹ David, Jeugdjournaal van 12 juli 2020: <https://jeugdjournaal.nl/artikel/2340474-kinderen-vertellen-hun-verhaal-over-racisme.html>

Inhoudsopgave

1. Inleiding en aanleiding	3
2. De discussie tijdens de expertmeeting	4
3. Het discussiepaper	4
4. Gedocumenteerde informatie, feiten, cijfers en ervaringen van kinderen op verschillende thema's/leefgebieden	7
4.1 Onderwijs.....	7
4.2 Vrije tijd: sport, clubs	12
4.3 In het openbare domein	13
4.4 Online racisme	14
4.5 Jeugdhulp.....	15
4.6 Jeugdstrafrecht.....	17
5. Klacht- en responsmechanismen	18
6. Opvolging.....	22
7. Bronnenlijst	23

1. Inleiding en aanleiding

Wereldwijd vonden in juni en juli 2020 protesten plaats tegen racisme en discriminatie. Aanleiding was de dood van George Floyd, die in de Verenigde Staten door politiegeweld om het leven kwam. In Nederland protesteerden duizenden mensen mee in verschillende steden. Kinderen en jongeren protesteerden ook.² Kinderen in Nederland groeien op in een samenleving waar racisme aanwezig is. En, ondanks een wettelijk verbod, krijgen ook kinderen in Nederland te maken met racisme en/of discriminatie. Naast een kinderrechtenschending, kan racisme vergaande gevolgen hebben voor de levens van kinderen. Het VN-Kinderrechtencomité geeft aan dat discriminatie, sociale uitsluiting, marginalisering en niet opgenomen worden in de publieke ruimte, de kwetsbaarheid van adolescenten uit minderheids- en inheemse groepen vergroot voor armoede, sociaal onrecht, problemen met de geestelijke gezondheid, waaronder ook onevenredig hoge aantallen zelfmoorden, slechte schoolresultaten en een groot aantal gevallen in bewaring binnen de strafrechtspleging.³

Het Kinderrechtencollectief⁴ ziet reden om een expertmeeting te organiseren over racisme en de invloed hiervan op kinderen en hun rechten in Nederland. Het Kinderrechtencollectief doet dit in samenwerking met de Rutu Foundation.⁵ De expert meeting werd mede-mogelijk gemaakt door Stadsdeel Amsterdam Zuidoost.

Dit discussiepaper legt de basis voor de expertmeeting, met als doelen:

1. Zicht krijgen op de huidige situatie van racisme jegens kinderen in Nederland (inclusief het Caribisch deel). Wat weten we wel? Wat weten we nog niet en/of kunnen we nog niet meten/aantonen?
2. Formuleren van aanbevelingen aan de staat over:
 - a. inzicht krijgen in racisme tegen kinderen;
 - b. melding maken over racisme door kinderen, kindvriendelijkheid en kindsensitiviteit van huidige kanalen en procedures;
 - c. maatregelen te nemen om racisme tegen kinderen tegen te gaan; en
 - d. anderszins.

We hebben gebruik gemaakt van bestaande bronnen en hebben 7 kinderen van kleur geïnterviewd: 5 meisjes en 2 jongens tussen de 10 en 17 jaar. De kinderen wonen in Zuid-Holland en Noord-Holland en gaan naar verschillende schooltypen: basisonderwijs, vmbo, havo en gymnasium. Deze interviews hebben niet tot doel een representatief beeld te geven, maar een illustratief beeld bij de voorhanden zijnde gedocumenteerde informatie, feiten en cijfers. Deze interviews geven ons verder begrip en analyse van de problemen die kinderen in Nederland ervaren ten aanzien van racisme.

Het Kinderrechtencollectief en de Rutu Foundation willen deze jongens en meisjes graag bedanken voor hun eerlijkheid en belangrijke bijdrage aan de inhoud van dit paper!

² Het Parool, 25 juni 2020, *Kinderprotest tegen racisme: 'iedereen verdient respect'*,

<https://www.parool.nl/amsterdam/kinderprotest-tegen-racisme-iedereen-verdient-respect~be1290b7/>.

³ VN-Kinderrechtencomité (2016), *General Comment 20 on the implementation of the rights of the child during adolescence*, CRC/C/GC/20, paragraaf 35.

⁴ In het Kinderrechtencollectief bundelen organisaties hun krachten om op te komen voor de belangen van kinderen en toe te zien op de borging van kinderrechten in de Nederlandse wet, beleid en praktijk. Het Kinderrechtencollectief bestaat uit de kernleden Defence for Children, Kinderpostzegels, Nationale Jeugdgraad, Save the Children, Terre des Hommes en UNICEF Nederland, met als adviseur het Nederlands Jeugdinstituut. Het Kinderrechtencollectief heeft naast de kernleden vele andere partners www.kinderrechten.nl.

⁵ De Rutu Foundation for Intercultural Multilingual Education maakt zich sterk voor leerlingen die op grond van hun etnische afkomst inclusief hun taal, dialect of accent, te maken krijgen met uitsluiting, discriminatie en racisme in het onderwijs. Zie www.rutufoundation.org.

2. De discussie tijdens de expertmeeting

Tijdens de expertmeeting op 24 september 2020 is nader ingegaan op de volgende vragen:

- Klopt het beeld dat we hieronder per domein schetsen? Welke info mist nog? Welke informatie kunnen we aanvullen specifiek voor Caribisch Nederland?
- Wat moet de staat doen om het recht van kinderen op non-discriminatie te garanderen? En wat moet de staat specifiek doen om racisme tegen kinderen tegen te gaan in de jeugdhulp, het jeugdstrafrecht en het onderwijs?
- Klacht- en responsmechanismen en het melden van racisme: waarom melden niet meer kinderen? Wat kan beter?
- Zijn kinderen betrokken bij de “oplossingen”?

3. Het discussiepaper

In dit discussiepaper wordt de beschikbare informatie, feiten, cijfers en ervaringen van kinderen met racisme op verschillende thema's en leefgebieden behandeld. Waar mogelijk wordt informatie gegeven die specifiek gaat over Caribisch Nederland. Op de leefgebieden onderwijs en jeugdzorg worden de inzichten uit de expertmeeting weergegeven. Daarnaast worden de Verdragsverplichtingen voor de overheid aangehaald, alsook de aanbevelingen die het VN-Kinderrechtencomité heeft gedaan aan Nederland in het tegengaan van racisme tegen kinderen. Tot slot wordt gekeken naar de specifieke klachtenmechanismen voor kinderen bij racisme, welke data bekend is over kinderen en waar kinderen hulp zoeken als zij te maken krijgen met racisme.

VN-Kinderrechtenverdrag en VN-Kinderrechtencomité

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (ook wel IVRK, verder genoemd: VN-Kinderrechtenverdrag) vormt de belangrijkste en meest complete basis voor kinderrechten. In artikel 2 van dit verdrag is het recht op non-discriminatie vastgelegd, waarbij de staat de verplichting heeft om zowel er voor te zorgen dat de rechten van alle kinderen worden gerealiseerd zonder discriminatie, alsook de verplichting om alle passende maatregelen te nemen om kinderen te beschermen tegen alle vormen van discriminatie.

Artikel 2, lid 1: “De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, eerbiedigen en waarborgen de in het Verdrag beschreven rechten voor ieder kind onder hun rechtsbevoegdheid zonder discriminatie van welke aard ook, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, welstand, handicap, geboorte of andere omstandigheid van het kind of van zijn of haar ouder of wettige voogd.”

Artikel 2, lid 2: “De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat het kind wordt beschermd tegen alle vormen van discriminatie of bestraffing op grond van de omstandigheden of de activiteiten van, de meningen geuit door of de overtuigingen van de ouders, wettige voogden of familieleden van het kind.”

Het VN-Kinderrechtencomité licht dit nader toe in Algemeen Commentaar 5⁶, waarin wordt aangegeven dat artikel 2 van het Verdrag lidstaten verplicht om actief te onderkennen dat er individuele kinderen en groepen kinderen zijn voor wie de erkenning en verwezenlijking van hun rechten speciale

⁶ In een Algemeen Commentaar, in het Engels: *General Comment*, legt het VN-Kinderrechtencomité een bepaald artikel uit het verdrag nader uit of licht het een bepaald thema toe, gezien vanuit het verdrag. In het Algemeen Commentaar verwijst het Comité naar de nadere verplichtingen voor overheden, maar ook bijvoorbeeld voor het maatschappelijk middenveld en de private sector.

maatregelen kunnen vereisen. Het Comité herinnert lidstaten eraan dat het non-discriminatiebeginsel in het Verdrag vereist dat alle in het Verdrag vastgelegde rechten erkend dienen te worden voor alle kinderen die onder de rechtsbevoegdheid van de lidstaten vallen. Ook benadrukt het Comité dat dataverzameling over kinderen moet worden uitgesplitst om mogelijke discriminatie op te sporen.⁷ Het verzamelen van voldoende en betrouwbare gegevens over kinderen, uitgesplitst om discriminatie op te sporen en/of ongelijkheden in de verwezenlijking van rechten mogelijk te maken, is een essentieel onderdeel van de tenuitvoerlegging. Het Comité herinnert Staten die partij zijn eraan dat gegevens verzameld moeten worden over de hele periode van de jeugd tot de leeftijd van 18 jaar.⁸

Rapportage door Nederland

Elk land dat het Kinderrechtenverdrag heeft geratificeerd, moet iedere vijf jaar aan het Kinderrechtencomité verantwoording afleggen over hoe het gaat met de kinderrechten. Dat geldt dus ook voor de Nederlandse staat. Op 5 november 2020 rapporteerde de overheid voor de vijfde maal. Daarin verantwoordt Nederland ook aan de VN hoe het staat met kinderrechten en racisme. Wat doet de staat om racisme jegens kinderen tegen te gaan? Hoe waarborgt Nederland dat alle kinderen makkelijk en op een kindvriendelijke manier discriminatie en racisme kunnen melden in hun gemeente? En wat gebeurt er daarna met hun melding?

In 2015 uitte het VN-Kinderrechtencomité zijn zorgen omtrent de discriminatie die kinderen in Nederland blijven ondervinden, bijvoorbeeld kinderen van “gemarginaliseerde groepen en in moeilijke omstandigheden, maar ook kinderen die behoren tot etnische minderheidsgroepen, kinderen met een beperking, die chronisch ziek zijn, of LHBTI zijn.” Ook was het Comité bezorgd dat kinderen in het Caribische deel van het Koninkrijk niet dezelfde rechten genieten als kinderen in het Europese deel van Nederland.⁹ Het Comité deed daarom de aanbeveling dat de Nederlandse overheid alle noodzakelijke maatregelen zou nemen om er voor te zorgen dat alle kinderen zonder discriminatie gelijke rechten genieten, ongeacht nationaliteit, verblijfsstatus, etniciteit, identiteit, gezondheid, beperking, seksuele identiteit en oriëntatie in het gehele Koninkrijk. Daarbij gaf het Comité aan dat er specifiek gelet moest worden op kinderen in het Caribische deel van Nederland.¹⁰

In 2020, vijf jaar later, rapporteert Nederland weer aan het VN-Kinderrechtencomité. Ditmaal heeft het Comité Nederland vooraf vragen gesteld waarover de staat moet rapporteren. Het Comité vraagt bijvoorbeeld hoe Nederland discriminatie op grond van etniciteit tegen gaat en hoe de staat ervoor zorgt dat kinderen makkelijk en op een kindvriendelijke manier discriminatie in alle gemeenten kunnen melden:¹¹

‘Non-discrimination

12. Please provide information on the measures taken to:

(a) Eliminate disparities between all municipalities, and between the constituent countries of the State party, regarding children’s access to provisions such as youth services, health providers, education, social assistance, and support for child abuse and mistreatment;

(b) Ensure that children can easily report cases of discrimination in all municipalities and provide mechanisms to respond effectively and in a child-sensitive manner;

⁷ Het uitsplitsen, ook wel disaggregeren van data naar relevante subcategorieën kan bijvoorbeeld worden gedaan leeftijd, geslacht, migratieachtergrond, woonplaats, schoolniveau, etc.

⁸ VN-Kinderrechtencomité (2003), *General Comment 5, General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child*, CRC/GC/2003/5, par. 48.

⁹ VN-Kinderrechtencomité (2015), *Concluding Observations on the fourth periodic report of the Netherlands*, CRC/C/NLD/CO/4, par. 24.

¹⁰ Idem, par. 25.

¹¹ VN-Kinderrechtencomité (2019), *List of issues prior to submission of the combined fifth and sixth periodic reports of the Netherlands*, CRC/C/NLD/QPR/5-6. Zie:

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fNLD%2fQPR%2f5-6&Lang=en

(c) Address discrimination against children belonging to ethnic and religious minority groups (including those of African descent), Muslims and Jews, refugee, asylum-seeking, migrant and undocumented children, children with disabilities, chronically ill children and lesbian, gay, bisexual, transgender and intersex children.¹²

De antwoorden van de Nederlandse staat op deze vragen beperken zich tot de verwijzing naar de verantwoordelijkheden op lokaal niveau:

“Anti-discrimination services

- Under the Municipal Anti-Discrimination Services Act, municipalities are obliged to set up an anti-discrimination service, which registers complaints and provides support to victims.
- Local authorities have a major responsibility in tackling discrimination. Central government facilitates municipalities in combating discrimination and encouraging inclusivity (for example, by publishing a guide to tackling discrimination and organising master classes for smaller municipalities in 2019).¹³

Focus: racismisme

Dit discussiepaper richt zich specifiek op racisme. Niet omdat andere vormen van discriminatie niet belangrijk zijn, maar vanwege de specifieke actualiteiten en het feit dat andere vormen van discriminatie vaker of mede door andere partijen worden bestudeerd en omdat volgens het Kinderrechtencollectief en de Rutu Foundation racisme jegens kinderen in Nederland een onderbelicht thema is.

Definities en begrippen

Het VN-Kinderrechtenverdrag spreekt over discriminatie op basis van ras, niet over racisme. Racisme is het geloof of de overtuiging dat groepen op basis van bepaalde kenmerken minderwaardig dan wel superieur aan andere groepen zijn. De kenmerken van ‘ras’ kunnen zeer willekeurig zijn, zijn historisch gegroeid en kunnen dus verschillen in de tijd. Vroeger werd bijvoorbeeld wetenschappelijk bewijs gezocht voor het bestaan van verschillen tussen groepen mensen op grond van breedte van de neus of een bepaalde vorm voorhoofd. Tegenwoordig weten we dat er biologisch gezien maar één ras bestaat: het menselijk ras. Maar het begrip ‘ras’ blijft een belangrijk denkkader – bewust en onbewust - waarlangs personen worden afgemeten. In Nederland spelen huidskleur, migratieachtergrond, religie en taal(gebruik) bijvoorbeeld een belangrijke rol.¹⁴

Discriminatie op grond van ras (rassendiscriminatie) is het *uiting geven aan racisme* (het handelen). Dit kan op persoonlijke basis gebeuren (dan wordt er vaak gesproken van microagressies).¹⁵ Maar uitsluiting vindt ook plaats op structureel niveau: via wetgeving of beleid, of door ongeschreven praktijken van bestuurders van bedrijven, scholen of politieke partijen. Het racisme is ingebed in het systeem en kan niet worden toegeschreven aan één persoon. Met het begrip ‘alledaags racisme’ heeft de sociologe Essed een brug geslagen tussen persoonlijk en institutioneel racisme en heeft zij laten

¹² Ibid.

¹³ Report of the Kingdom of the Netherlands under article 44 of the Convention on the Rights of the Child (combined fifth and sixth periodic reports) p.9

¹⁴ Zie over racisme in Nederland: Philomena Essed en Isabel Hoving (red), (2014) *Dutch Racism*, Amsterdam: Thamyris en Gloria Wekker (2016), *Witte onschuld. Paradoxen van kolonialisme en ras*. Amsterdam: AUP en Essed, Philomena (2018), *Alledaags racisme*, Amsterdam: Van Gennep.

¹⁵ Microagressies zijn kleine, subtiele vormen van pestgedrag en discriminatie tegen gemarginaliseerde groepen waar stereotypen, vooroordelen en wereldbeelden achter verscholen gaan en nemen bijvoorbeeld de vorm aan van grapjes, roddels, ongevraagde opmerkingen, vragen of blikken. Zie bijvoorbeeld artikel 1 Midden-Nederland, <https://art1middennederland.nl/educatie-en-trainingen/professionals-en-hulpverleners/29/microagressie+&cd=6&h=nl&ct=clnk&gl=nl>

zien hoe racisme structureel van invloed is op het leven van mensen en hoe dagelijks terugkerende racistische ervaringen op allerlei manieren verweven zijn met institutionele ongelijkheid.¹⁶

Het VN Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie, verbiedt elke vorm van rassendiscriminatie. Hierbij speelt geen rol of er sprake is van intentie, de bedoeling hebben om bepaalde groepen uit te sluiten of achter te stellen. Ook onbewuste, niet-intentionele vormen van rassendiscriminatie zijn verboden.¹⁷

Rassendiscriminatie heeft niet op elk kind dezelfde impact. Sociale categorieën als gender, economische status, seksualiteit en een mentale of fysieke beperking kunnen op allerlei manieren overlappen met rassendiscriminatie en tot andere vormen van uitsluiting en achterstelling leiden.

4. Gedocumenteerde informatie, feiten, cijfers en ervaringen van kinderen op verschillende thema's/leefgebieden

4.1 Onderwijs

De Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie (ECRI) rapporteerde in 2019 dat hoewel gedurende de afgelopen tien à vijftien jaar de onderwijksloof tussen kinderen met en zonder een migratieachtergrond langzaam is verkleind, de ongelijkheden blijven bestaan. De Commissie wijst er bijvoorbeeld op dat kinderen met een migratiegrond over gerepresenteerd zijn in het speciaal onderwijs in Nederland.¹⁸

Toelating en advisering

Ongelijke onderwijskansen doen zich al voor bij de toelating. In 2018 toonde een onderzoek van de Onderwijsinspectie aan dat segregatie in het basisonderwijs toeneemt.¹⁹ In het systeem van inschrijven en wachtlijsten voor basisscholen, kiezen populaire scholen die onderwijs bieden van relatief hoge kwaliteit vaak zelf uit welke kinderen er worden toegelaten. In juni 2020 bleek uit een onderzoek dat onderwijswethouder Anke Klein liet uitvoeren onder Utrechtse basisscholen dat tientallen basisscholen de wet ontduiken bij de aanmelding van nieuwe leerlingen, door het gebruik van schaduwlijsten en 'shoppen' in de wachtlijsten. Hierbij komt het voor dat 'Turkse of Marokkaanse kinderen en kinderen met een grote ondersteuningsbehoefte niet terecht kunnen, maar dat er wel plek is voor Nederlandse

¹⁶ Essed, P. (2002). Everyday Racism: A New Approach to the Study of Racism. In: Essed, P. & Goldberg, D. (eds.), *Race Critical Theories*. Oxford: Blackwell Publishers, p. 188.

¹⁷ Artikel 1.1 van het VN Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie geeft als definitie van 'rassendiscriminatie': 'elke vorm van onderscheid, uitsluiting, beperking of voorkeur op grond van ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming die ten doel heeft de erkenning, het genot of de uitoefening, op voet van gelijkheid, van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden op politiek, economisch, sociaal of cultureel gebied, of op andere terreinen van het openbare leven, teniet te doen of aan te tasten, dan wel de tenietdoening of aantasting daarvan **ten gevolge heeft**' (nadruk toegevoegd).

¹⁸ ECRI Report on The Netherlands, Fifth Monitoring Cycle (2019), pg. 27-28. <https://rm.coe.int/fifth-report-on-the-netherlands/168094c577>

¹⁹ Inspectie van het Onderwijs, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2018), *Technische Rapportage Onderwijskansen en Segregatie, de staat van het onderwijs 2016/2017*, <https://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/onderwijsinspectie/documenten/rapporten/2018/04/11/technische-rapporten-hoofdpijnen/TECHNISCH+RAPPORT+ONDERWIJSKANSEN+EN+SEGREGATIE.pdf>.

kinderen'.²⁰ Dit geldt ook voor het hoger onderwijs, waarbij de instroom van de studenten met een migratieachtergrond meteen halveerde bij instellingen die zelf hun studenten mochten selecteren.²¹

Uit onderzoek in Amsterdam (2020) blijkt dat kinderen met een niet-westerse migratieachtergrond vaker een lager schooladvies krijgen voor de middelbare school dan hun eindtoets aangeeft. Dit geldt ook voor leerlingen met laagopgeleide ouders, uit gezinnen met een laag inkomen en leerlingen uit eenoudergezinnen. Maar leerlingen met een niet-westerse migratieachtergrond krijgen wel vaker een bijgesteld advies dan leerlingen zonder migratieachtergrond.²² Ook het eerder genoemde onderzoek van de Onderwijsinspectie geeft aan 'dat leerlingen met een niet-westerse migratie-achtergrond 'wat vaker worden ondergeadviseerd en leerlingen zonder migratie-achtergrond duidelijk vaker worden overgeadviseerd'. De segregatie naar opleidingsniveau van de ouders is volgens dit rapport het grootst in het basis- en voortgezet onderwijs en die naar inkomen en etnische achtergrond kleiner [...].'²³

Als gevolg van onder advisering, zo blijkt uit onderzoek van het KIS, komt het zogenaamde stapelen van diploma's vaker voor bij leerlingen met een migratieachtergrond. Ongeveer 'de helft van de stapelaars met een migratieachtergrond (50,9 procent) meent dat onder advisering een rol heeft gespeeld bij hun stapelroute, terwijl 40,8 procent van de stapelaars zonder migratieachtergrond dit als reden noemt.'²⁴

Sociologisch onderzoek laat zien dat leerkrachten verschillende verwachtingen hebben van hun leerlingen en dat deze verwachtingen effect hebben op de prestaties van de leerlingen. Van den Bergh e.a. liet in 2010 zien dat negatieve onbewuste vooroordelen bij leerkrachten tot een lagere score leidden bij rekenen en taal van hun leerlingen met Turkse en Marokkaanse achtergrond. En omgekeerd bleken dezelfde leerlingen hoger te scoren bij een positievere houding van de leerkracht.²⁵

Doorstroom en slagingskans

De VN-rapporteur voor Racisme en Xenofobie, Tendayi Achiume, gaf in juli 2020 de kritische feedback aan de Nederlandse overheid dat de onderwijssector de dynamiek van de arbeidsmarkt weerspiegelt.²⁶ Net als op de arbeidsmarkt worden etnische en religieuze minderheden gediscrimineerd. Zij haalt tevens het Jaarrapport Integratie 2018 aan, waarin wordt aangegeven dat 30 procent van tweede generatie jongens met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse of Nederlands-Antilliaanse achtergrond,

²⁰ AD 8 juni 2020, Utrechtse basisscholen ontduiken massaal de wet bij aanmelding van nieuwe leerlingen. <https://www.ad.nl/utrecht/utrechtse-basisscholen-ontduiken-massaal-de-wet-bij-aanmelding-van-nieuwe-leerlingen-dit-is-onacceptabel~aca96f38/> en AD 8 juni 2020, Politici schrikken van schaduwlijsten bij Utrechtse basisscholen. <https://www.ad.nl/utrecht/politici-schrikken-van-schaduwlijsten-bij-utrechtse-basisscholen-niet-alle-kinderen-in-deze-stad-hebben-dezelfde-kansen~afee8c21/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

²¹ Volkskrant 8 juni 2020, verwijzend naar de Inspectie van het Onderwijs 2018.

<https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/aantoonbare-discriminatie-die-zien-we-in-het-onderwijs-in-harde-cijfers~becb4cf/>

²² Dienst Onderzoek, informatie en statistiek, 10 september 2020, *Amsterdamse schoolloopbanen: verschillende leerlingen, ongelijke kansen*, <https://data.amsterdam.nl/artikelen/artikel/amsterdamse-schoolloopbanen-verschillende-leerlingen-ongelijke-kansen/086ba4e7-24a9-4244-8a08-08ccb9d5f321/> Zie ook: Het Parool, 23 januari 2020, *Schooladvies vergroot ongelijkheid: kinderen van laagopgeleide ouders vaker onderschat*, <https://www.parool.nl/amsterdam/schooladvies-vergroot-ongelijkheid-kinderen-van-laagopgeleide-ouders-vaker-onderschat~bbcc7e8f/>

²³ Inspectie van het Onderwijs, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2018), p. 59.

²⁴ Kennisplatform Integratie en Samenleving (2020), *Effect van onder advisering en stapelen van diploma's*, https://www.kis.nl/artikel/effect-van-onderadvisering-en-stapelen-van-diplomas?utm_medium=email.

²⁵ Van den Bergh, L. e.a. (2010), 'The Implicit Prejudiced Attitudes of Teachers: Relations to Teacher Expectations and the Ethnic Achievement Gap'. *American Educational Research Journal*. Vol. 47, No. 2, pp. 497–527. Zie ook: Weiner, M. (2014). Whiteness a Diverse Dutch classroom: White cultural discourses in an Amsterdam primary school, *Ethnic and Racial Studies*, <http://dx.doi.org/10.1080/01419870.2014.894200>.

²⁶ Human Rights Council (2020), *Visit to the Netherlands, Report of the Special Rapporteur on contemporary forms of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance*, A/HRC/44/57/Add.2, par. 74. Zie ook hier: http://www.defenceforchildren.nl/media/4755/a_hrc_44_57_add2_advancedversion.pdf

vroegtijdig schoolverlaten vergeleken met nog geen 15% etnisch Nederlandse jongens.²⁷ Ook slagen kinderen uit gemarginaliseerde groepen minder vaak voor hun middelbaar eindexamen dan niet-gemarginaliseerde kinderen.²⁸ Het jaarrapport geeft geen verklaring hiervoor.

Middelbare- en vervolgonderwijsscholieren ondervinden ook 'stagediscriminatie': jongeren worden afgewezen voor stages op basis van hun huidskleur, achternaam, achtergrond of geloof.²⁹ Wanneer het lopen van stage een voorwaarde voor het afronden van de opleiding is, leidt dit tot een kleinere slagingskans. Het KIS geeft aan: 'stagediscriminatie lijkt vaker voor te komen bij meisjes met een hoofddoek en jongeren waarvan de werkgevers het vooroordeel hebben dat ze 'risicovol' zijn, bijvoorbeeld omdat ze steeds te laat zouden komen of diefstal plegen. [...] In dit kader zijn jongens met een Marokkaanse achtergrond het meest genoemd.' Uit een verkenning die het KIS deed, blijkt dat discriminatie weinig wordt opgemerkt. Zij zien twee mogelijke oorzaken hiervoor: 'vermijding van het probleem en het bij voorbaat al koppelen van de studenten aan bedrijven die open staan voor jongeren van niet-westerse herkomst.'³⁰

Curriculum en schoolmaterialen

Al langere tijd wordt gewezen op racisme in schoolmaterialen en op het gebrek aan en de eenzijdige aandacht op scholen voor de zwarte bladzijden van slavernij en kolonialisme in de Nederlandse geschiedenis, alsmede de manier waarop dit wordt voorgesteld.³¹ Met enige regelmaat trekken ouders aan de bel over racistische stereotypen die in schoolboeken voorkomen.³² Een geïnterviewd meisje van 10 jaar oud kan zich herinneren: 'toen we een keer les hadden over verschillen liet ze een wit gezin zien en dat was dus het rijke gezin en het arme gezin was dus het donkere gezin.'

De geïnterviewde kinderen merken op dat er geen boeken zijn op school die uitleg geven over racisme en discriminatie. Zij geven aan dat er ook weinig of geen aandacht voor is in de lessen. Dat zou wel helpen, vindt een meisje van 10 jaar: 'Iedereen heeft wel onbewust vooroordelen, maar als je het jong geleerd krijgt van 'oh dit hoort niet zo, dit is niet hoe ik moet denken,' dan zal het je later ook heel erg helpen.'

Bij geschiedenis wordt de slavernij in het kader van het koloniale verleden op sommige (middelbare) scholen besproken. De geïnterviewde kinderen geven aan dat het te weinig gaat over het aandeel van Nederland, dat docenten er niet voldoende kennis over hebben, dat schoolboeken soms onjuiste informatie verschaffen en dat er niet wordt verteld wat er 'echt' is gebeurd. De geïnterviewde kinderen van kleur geven ook aan dat zij vinden dat dingen te rooskleurig worden verteld en dat zij soms meer weten dan de docenten zelf. Een meisje van tien geeft zelfs aan, vanwege diverse incidenten en uitspraken, een van haar juffen 'gewoon een beetje achterlijk' te vinden op dit gebied. De kinderen vinden van belang dat dit wordt verbeterd, "zodat kinderen weten wat er echt is gebeurd en wat de echte geschiedenis is." Als de docenten dit niet zelf kunnen, dan moet het gedaan worden door professionals, geeft één van de geïnterviewden aan.

²⁷ CBS (2018) *Jaarrapport Integratie 2018, schooluitval onder tweede generatie jongeren*, <https://longreads.cbs.nl/integratie-2018/schooluitval-onder-tweede-generatie-jongeren/> fig. 8.2.1 (pg. 198).

²⁸ CBS (2018) *Jaarrapport Integratie 2018, schooluitval onder tweede generatie jongeren*, <https://longreads.cbs.nl/integratie-2018/schooluitval-onder-tweede-generatie-jongeren/>

²⁹ Kennisplatform Integratie en Samenleving (2016), *MBO en de stagemarkt, wat is de rol van discriminatie?* <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/mbo-stagemarkt-rol-van-discriminatie.pdf>

³⁰ Ibid.

³¹ Melissa Weiner analyseerde 203 Nederlandse geschiedenisboeken. Zie ook <https://profielen.hr.nl/2016/schoolboeken-nog-vol-raciale-en-koloniale-stereotypen/> En al in 1983 publiceerden H. van den Berg en P. Reinsch: *Racisme in schoolboeken, het gladde ijs van het westers gelijk*.

³² Bijvoorbeeld in 2018 naar aanleiding van racistisch stereotypen over Chinezen. Parool, 19 mei 2018, *Onderzoek naar racistisch lesmateriaal op basisscholen*, <https://www.parool.nl/nieuws/onderzoek-naar-racistisch-lesmateriaal-op-basisscholen~bc84b019/>

Een meisje van 17 jaar oud zegt: “Ik merk wel dat ik voor mensen van mijn leeftijd meer weet dan het gemiddelde, denk ik. [...] Ik heb meerdere boeken erover gelezen en dat ik tijdens geschiedenis bijvoorbeeld dacht van wat staat hier allemaal in m’n schoolboek. Dit klopt echt voor geen meter. Ik weet ook niet hoe ik al die dingen weet, maar ik denk gewoon boeken, dingen zien op internet, dat ik de docent corrigeer van “het klopt niet wat u hier zegt” bijvoorbeeld op dingen die je niet moet zeggen. Dus ik weet niet zo goed hoe ik het allemaal weet, maar ik weet wel heel veel.”

De aanpassing van de canon in juni 2020, de basis voor het geschiedeniscurriculum op scholen, beoogt hier verandering in te brengen.³³ Daarnaast is er tijdens een debat op 23 juni 2020 in de Tweede Kamer over de herziening van het volledige curriculum op basisscholen en middelbare scholen, een motie aangenomen om structureel aandacht te besteden aan racisme en discriminatie op school. De motie is ingediend naar aanleiding van een petitie die door jongeren zelf is gestart die pleiten dat het onderwerp racisme verplicht behandeld wordt op school.³⁴

Docenten en klasgenoten

De geïnterviewde kinderen van kleur geven voorbeelden waarbij zij zijn uitgescholden door hun klasgenoten, bijvoorbeeld voor ‘poep’ en ‘Afrikaanse aap’. Ook wisten twee kinderen te vertellen dat een medeleerlinge werd gepest voor het dragen van een hoofddoek: “Ze had een lange broek en lange mouwen aan [met warm weer] en toen ging iedereen haar pesten: “het is veel te heet, doe normaal, doe je dingen uit” en ze zat helemaal alleen op het bankje.” Dat gebeurde vaker. Het meisje is van school gegaan. Een meisje van 17 gaf aan dat zij stelselmatig onterecht uit de klas werd gepikt bij onrust waar zij niet aan deelnam. Twee geïnterviewde kinderen hebben hun docenten aangesproken op dit en ander gedrag. Zij geven aan dat dit tot ongemakkelijkheid leidt bij de docenten. Er zijn ook kinderen die aangeven dat zij dit niet de moeite waard vinden en/of niet durven.

Een meisje van 17 vertelt dat zij haar gehele middelbare schooltijd “microagressies” meemaakt en vertelt dat medeleerlingen, maar ook docenten zeggen: “Oh wat ben je slim! Dat had ik echt niet zien aankomen”. Zij vertelt verder: “Ik zit op een best wel dominant witte school, dus die jongens daar van mijn leeftijd zingen/rappen best vaak in liedjes het n-woord mee. Het is niet naar mij gericht, maar dan zeggen ze het waar ik bij ben en dan voel ik me alsnog heel oncomfortabel. Want ik denk echt van: ja, dit moet je echt niet zeggen en vaak zeg ik er ook wat van, maar dan maken ze opmerkingen als “stel je niet zo aan, zo bedoelen we het niet, het is maar een liedje”. Dat is misschien wel zo, maar voor iemand anders kan dat heel pijnlijk overkomen. Het zijn vooral veel dingen op school. Vooral toen ik in de eerste zat, ging ik van een best wel multiculturele basisschool naar een witte middelbare school en dat ik wel door had van dit is echt anders en dat ik anders wordt aangekeken. Ik was dan bijvoorbeeld ook de enige Marokkaan in de jaarlagen. Dat vond ik wel echt erg ja. Ik dacht echt: wow, dit is wel echt heel anders. En bijvoorbeeld een jongen in mijn klas, dat vond ik zo vervelend, die zei dan de hele tijd: “meer of minder?” en dan riepen een paar andere jongens: “minder, minder, minder”, die uitspraak van Geert Wilders. Gewoon waar ik bij zat. Het zijn wel van die kleine dingen, maar ja als het opstapelt, wordt het op een gegeven moment wel echt veel.” Een jongen van 12 heeft dezelfde ervaring, ook hij maakt op school mee dat andere kinderen “als grap” de uitspraak van Geert Wilders gebruiken en “minder, minder, minder” scanderen.

De geïnterviewde kinderen vinden dat de docenten niet goed handelen bij racisme en discriminatie. Er gebeurt te weinig en er zijn geen consequenties, geven de kinderen aan. De docenten spreken kinderen bijvoorbeeld alleen aan of geven een waarschuwing, maar lichten de ouders niet in en geven geen straf. Dit zou wel moeten volgens de geïnterviewde kinderen: “Ik vind dat je de ouders van het kind moet inlichten over dat het zulke rare dingen zegt.” Sommige kinderen vinden het ook vervelend dat racistisch pesten vaak onbestraft blijft: “Kinderen die het blijven doen, moeten een straf krijgen die ze nooit

³³ <https://nos.nl/artikel/2338111-floris-eruit-marga-klompe-en-anton-de-kom-erin-de-nieuwe-geschiedeniscanon.html>

³⁴ <https://www.pvda.nl/nieuws/meer-aandacht-voor-racisme-op-school/> en de petitie: <https://www.petitie24.nl/petitie/3098/racisme-moet-verplicht-behandeld-worden-op-school>

vergeten. Ik snap wel dat sommige kinderen nooit luisteren. Zulke types heb je nou eenmaal. Alleen het moet die kinderen gewoon goed bijgebracht worden dat het echt niet kan. Als ze volwassen zijn en als ze jong zijn.” Daarnaast wordt er gezegd dat er docenten zijn die onwetend zijn als het gaat over racisme en discriminatie: “meestal snappen de docenten zulke dingen ook niet, merk ik. Alleen de jonge docenten, maar die ook niet helemaal.”

De rol van taal

Uit onderzoek van de Rutu Foundation blijkt dat meertalige kinderen met een migratieachtergrond te maken hebben met verschillende vormen van uitsluiting en discriminatie vanwege de taal die zij spreken.³⁵ Een kwart van de Nederlandse schoolpopulatie heeft een migratieachtergrond en in sommige steden spreekt meer dan de helft van de schoolkinderen een andere taal thuis naast het Nederlands.³⁶ Toch is het curriculum uitsluitend gericht op moedertaalsprekers van het Nederlands en zijn weinig leerkrachten opgeleid in het lesgeven in meertalige klassen.³⁷ Niet alleen worden leerlingen ontmoedigd in de academische ontwikkeling van hun thuistalen, zij worden ook beperkt en soms zelfs bestraft voor het spreken van hun eigen taal met hun vrienden op het schoolplein of in de klas. Straffen hebben in één gedocumenteerd geval zelfs geleid tot het van school sturen van een Turks-Nederlandse leerling.³⁸

Caribisch Nederland

De Kinderombudsman bezocht eind 2016 Caribisch Nederland. In haar onderzoeksrapport uit 2017 blijkt dat er flink wordt gepest en gevochten op de middelbare school, soms ook specifiek tegen LHBTI-kinderen en jongeren. Racisme wordt niet genoemd.³⁹ Eén respondent van dit onderzoek geeft aan dat er veel racisme is op het eiland ten aanzien van Europese Nederlanders. “Veel mensen kijken anders naar je en vaak pesten ze ook Europese Nederlanders op school. De mensen behandelen elkaar verschrikkelijk en er is vaak geen respect tussen de leerlingen.”⁴⁰

Uitkomsten expertmeeting

De experts in de expertmeeting herkenden de signalen hierboven en gaven de volgende aanbevelingen:

- **Bewustwording:** Ten eerste moet de staat maar ook leerkrachten/schoolleiders/besturen/onderwijskoepels erkennen dat er sprake is van **subtiële/systematische/institutioneel** racisme. Dus discriminatie/racisme goed definiëren. Wat is het wel/wat is het niet. Anders heeft iedereen een ‘mening’.
- **Zorg voor kennis bij onderwijspersoneel.** Kennis van mensenrechtenverdragen die door Nederland zijn ondertekend, moet een plek krijgen in het curriculum van lerarenopleidingen.
- **Benoem het probleem expliciet:** In het onderwijs kan discriminatie/racisme zich op verschillende manier voordoen maar problemen worden vaak als ‘kansengelijkheid’ gelabeld in plaats van erkennen dat het om discriminatie gaat.

³⁵ Rutu Foundation (2020), *Alternative Report to the UN Committee on Racial Discrimination on Language Based Exclusion, Punishment and Discrimination in Dutch Education*. <https://www.rutufoundation.org/wp-content/uploads/2020/03/Rutu-Foundation-Alternative-Report-to-CERD-on-Netherlands-27-March-2020-final-report.pdf>.

³⁶ Onderwijsinspectie (2019). *De Staat van het Onderwijs 2019*, p. 54.

<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/staat-van-het-onderwijs/documenten/rapporten/2019/04/10/rapport-de-staat-van-het-onderwijs-2019>

³⁷ (SLO), Meertaligheid in primair en voortgezet Onderwijs. Een stand van zaken en curriculaire aanbevelingen, 2018, p. 5 (<https://slo.nl/publicaties/@4625/meertaligheid/>).

³⁸ Rutu Foundation (2020), *Alternative Report*, p. 9-10.

³⁹ <https://www.dekinderombudsman.nl/publicaties/rapport-als-je-het-ons-vraagt-0>, p. 19.

⁴⁰ Idem, p. 25.

- **Betrek ouders:** Ouders weten vaak niet wat hun rechten zijn (zoals vertaling bij vergaderingen voor anderstalige ouders). En waar ouders van kleur voor hun kinderen opkomen, lopen zij het risico om snel gelabeld worden als “agressief”.
- **Doe onderzoek naar “Best practices”:** Welke scholen doen het goed en wat kunnen wij leren over hoe zij omgaan met diversiteit/inclusie (bijv. *Language Friendly Schools*⁴¹)?

Het VN-Kinderrechtenverdrag en -comité aangaande verplichtingen van de overheid om racisme en/of discriminatie in het onderwijs tegen te gaan

Artikel 29 lid 1 van het VN-Kinderrechtenverdrag bepaalt onder andere dat onderwijs gericht moet zijn op de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid van het kind, talenten en geestelijke en fysieke mogelijkheden. Het onderwijs dient er mede op gericht te zijn om te leren over kinder- en mensenrechten en om respect te hebben voor de eigen en andere culturen. Het VN-Kinderrechtencomité noemt als voorbeeld dat genderstereotyperingen in het curriculum die meisjes kunnen beperken in hun onderwijskansen. Op dezelfde manier kunnen racistische curricula en een onveilige schoolomgeving de onderwijsmogelijkheden voor gemarginaliseerde kinderen limiteren.

Het Comité stelt dat als er zich incidenten voordoen met betrekking tot racisme, rassendiscriminatie, vreemdelingenhaat en verwante intolerantie waar kinderen bij zijn betrokken, dat dit betekent dat een lidstaat er niet alles aan heeft gedaan om de waarden in het Kinderrechtenverdrag in het algemeen en die in artikel 29 lid 1 in het bijzonder te bevorderen.⁴²

Volgens het Kinderrechtencomité ontstaan “racisme en verwante verschijnselen wanneer er sprake is van onwetendheid, ongegronde angst voor raciale, etnische, religieuze, culturele en taalverschillen of andere verschillen, het gebruik maken van vooroordelen, of het onderwijzen of verspreiden van vertekende waarden. Het aanbieden van onderwijs dat het begrip en de waardering voor de waarden in artikel 29 bevordert, waaronder het respect voor verschillen, en alle aspecten van discriminatie en vooroordelen bestrijdt, zal een duurzaam tegengif zijn voor al deze tekortkomingen. Onderwijs dient volgens het VN-Kinderrechtencomité één van de hoogste prioriteiten te zijn in het tegengaan van racisme en verwante verschijnselen. Het accent moet ook worden gelegd op het belang van onderwijs over de achtergrond van racisme, zeker omdat het zich manifesteert of zich heeft gemanifesteerd in bepaalde gemeenschappen.”⁴³

4.2 Vrije tijd: sport, clubs

Er zijn (nog) geen bronnen of cijfers in Nederland gevonden over racisme tegen kinderen in de vrije tijd, bijvoorbeeld binnen (sport-)clubs. Wel geven sommige geïnterviewde kinderen aan dat bij het buitenspelen op straat racistisch pesten en microagressies plaatsvinden, bijvoorbeeld aangaande het ‘goede Nederlands’ van de kinderen en de huidskleur. Een tienjarig meisje zegt: “Ja, omdat ik niet echt Nederlands ben. Ik ben buitenlands, maar ik ben wel gewoon geboren in Nederland. Maar paar mensen zeggen wel gewoon tegen mij “ja goed Nederlands”, maar daar kan ik gewoon niks aandoen. Ik vind dat gewoon een beetje lastig.” Ook vertelt zij dat haar vriendin in de zandbak werd uitgescholden door een ander kind voor “lelijke chocoladelolly” en “vies”, omdat zij bruin is. Zij heeft ook de ervaring dat op haar dansschool Sinterklaas werd gevierd met Zwarte Pieten met schmink, kroeshaar en oorbellen. “Dat vond ik echt niet leuk”. Eén jongen van 12 jaar oud geeft aan dat hij op het voetbalveld vaker racisme ziet of meemaakt. Zo werden hij en zijn teamgenoot aangesproken door een ander team als “zwarte kinderen”, worden termen gebruikt als “kutmarokkanen” naar bepaalde teamleden en hoort hij ook

⁴¹ <https://languagefriendlyschool.org/>

⁴² VN-Kinderrechtencomité (2001), *General Comment 1, The Aims of Education (Article 29)*, CRC/GC/2001/1, paragraaf 24.

⁴³ Idem, par. 11.

volwassenen dingen zeggen, zoals ouders of een trainer die “altijd weer die kutbuitenlanders” heeft gezegd.

Caribisch Nederland

Ook voor Caribisch Nederland zijn er geen bronnen of cijfers gevonden die gaan over racisme in de vrije tijdssfeer.

Het VN-Kinderrechtenverdrag en -comité aangaande verplichtingen van de overheid om racisme en/of discriminatie tegen te gaan in relatie tot de vrije tijd

Artikel 31 IVRK geeft kinderen het recht op vrije tijd, spelen en recreatie. Lid 2 van artikel 31 legt de Staten die partij zijn verplichtingen op om te garanderen dat passende en voor ieder gelijke kansen op culturele, artistieke en recreatieve bezigheden en vrijetijdsbesteding wordt geboden. Algemeen Commentaar 17 benadrukt tevens dat lidstaten er echt voor moeten zorgen dat dit zonder discriminatie gerealiseerd wordt.

De lidstaten zijn verplicht om het recht van minderheidsgroepen om deel te nemen aan het culturele en recreatieve leven van de samenleving waarin zij leven te erkennen, te beschermen en te eerbiedigen, alsmede om hun eigen cultuur te behouden, te bevorderen en te ontwikkelen. Culturele en artistieke programma's moeten gebaseerd zijn op integratie, participatie en non-discriminatie.

4.3 In het openbare domein

Er zijn nauwelijks bronnen of cijfers gevonden aangaande racisme tegen kinderen in het openbare domein. Sommige geïnterviewde kinderen zeggen, zoals eerder genoemd, dat bij het buitenspelen racisme plaatsvindt. Eén van de geïnterviewde kinderen (meisje, 17) zegt op regelmatige basis racisme en verbale agressie tegen haar moeder mee te maken in de openbare ruimte, bijvoorbeeld in de supermarkt. Haar moeder wordt vaak aangekeken vanwege haar hoofddoek en zij krijgt opmerkingen als: “ga terug naar je eigen land, flikker op, kanker op”. Zij geeft aan dat dit ook kan leiden tot verlamming op het moment zelf: “Altijd als zulke dingen gebeuren, ben ik soort van verlamd. Ik durf gewoon niks meer te zeggen. ik weet niet zo goed hoe dat komt, maar ik ben gewoon echt helemaal verbijsterd en dan later denk ik: dat was echt heel fout. Maar ook omdat ik zo jong ben. Ik zeg dan tegen m'n moeder: laat het gaan. Ik heb geen zin in ruzie, maar je moet er ook wat van zeggen en gelijk heeft ze. Maar dat durf ik nog niet.” Stichting Meld Islamofobie geeft in het Zwartboek “Boerkaverbod” aan dat bij ongeveer de helft van de gevallen van agressie, opmerkingen en geweld jegens vrouwen die een gezichtssluier dragen, minderjarige kinderen aanwezig zijn.⁴⁴

Zwarte Piet

In 2016 interviewde de Kinderombudsman kinderen over Zwarte Piet, waarbij diverse kinderen van kleur aangeven gedurende het hele jaar op verschillende momenten discriminatie te ervaren en te worden uitgescholden vanwege hun huidskleur. Zij geven aan dat dit rond de Sinterklaastijd erger wordt. De kinderen zijn het erover eens dat het Sinterklaasfeest gevierd moet worden, maar het moet wel voor iedereen leuk zijn. Alle jongeren met wie is gesproken vinden dat het uiterlijk van Zwarte Piet aangepast moet worden als er kinderen en jongeren zijn die zich door z'n traditionele uiterlijk gediscrimineerd voelen. De Kinderombudsman concludeerde in 2016 dat de huidige vorm van Zwarte Piet als onderdeel van het Sinterklaasfeest kan bijdragen aan pesten, uitsluiting of discriminatie en daarmee in strijd is met artikel 2, 3 en 6 van het Kinderrechtenverdrag. Tevens concludeert de Kinderombudsman dat Zwarte Piet zodanig aangepast moet worden dat kinderen van kleur geen negatieve effecten meer ervaren en dat ieder kind zich veilig en goed voelt bij het Sinterklaasfeest. Het Sinterklaasfeest is

⁴⁴ Meld Islamofobie (2020), Zwartboek “Boerkaverbod”, <https://www.meldislamofobie.org/persbericht-publicatie-zwartboek-boerkaverbod/>.

immers een feest voor alle kinderen. Door Zwarte Piet te ontdoen van discriminerende en stereotyperende kenmerken kan er van hem een figuur gemaakt worden die recht doet aan het plezier dat zovelen beleven aan de Sinterklaastraditie en die tegelijk in overeenstemming is met de rechten van alle kinderen in Nederland.

De voor dit discussiepaper geïnterviewde kinderen geven aan dat er verandering moet komen op het gebied van het uiterlijk van Zwarte Piet. Sommige kinderen zijn hier stellig in, ook bijvoorbeeld naar klasgenoten en vrienden. Ze vinden het niet leuk dat er Zwarte Pieten zijn. Ze zouden er als volgt moeten uitzien: “Ze mogen hun pakjes houden, zonder oorbellen, zonder kroeshaar en ze mogen roetvegen. Alleen dat zwart is heel overdreven.” Een ander geïnterviewd kind vraagt zich af: “als sommige mensen het vervelend vinden, waarom kan het dan niet veranderd worden?”

Caribisch Nederland

Er is hierover nog geen informatie bij ons bekend.

Het VN-Kinderrechtenverdrag en -comité aangaande verplichtingen van de overheid om racisme en/of discriminatie tegen te gaan in het openbare domein

Artikel 2 van het Kinderrechtenverdrag geeft aan dat kinderen beschermd moeten worden tegen discriminatie. Bovendien staat volgens artikel 3 van het Kinderrechtenverdrag het belang van het kind voorop bij alle maatregelen die het kind betreffen. Dat betekent dus dat het belang van het kind de eerste overweging is bij het besluit of Zwarte Piet verandert dient te worden. Daaruit kan worden geconcludeerd dat het voor kinderen van belang is om veranderingen door te voeren omtrent het uiterlijk van zwarte Piet.

4.4 Online racisme

Uit de cijfers van het CBS blijkt dat 5,3% van de 12- tot 25-jarige internetgebruikers in 2018 naar eigen zeggen wel eens online is gepest, gestalkt of bedreigd. Dat zijn ruim 140 duizend jongeren. Het is echter onduidelijk wat de aantallen zijn als het gaat om racisme en/of discriminatie.⁴⁵

Uit de interviews die het Kinderrechtencollectief voerde, bleek dat kinderen pesten zien/meemaken in groepsapps, maar niet per se racisme. Zij hadden ook niet direct racisme op hun accounts op sociale media meegemaakt. Wel zien zij posts voorbij komen over bijvoorbeeld Zwarte Piet, George Floyd en Akwasi.

Caribisch Nederland

Hier is nog geen informatie over bekend bij ons.

Het VN-Kinderrechtenverdrag en -comité aangaande verplichtingen van de overheid om racisme en/of discriminatie tegen te gaan online

Artikel 17 van het Verdrag bevat de verplichting van lidstaten om de media passend te reguleren zodat kinderen beschermd worden tegen schadelijke informatie, met name o.a. discriminatie.⁴⁶ Staten die partij zijn, moeten de massamedia aanmoedigen om richtlijnen te ontwikkelen voor het volledig

⁴⁵ CBS, 10 januari 2020, *Meisjes vaker dan jongens last van online stalken of laster*, <https://www.cbs.nl/nl-nieuws/2020/02/meisjes-vaker-dan-jongens-last-van-online-stalken-of-laster>

⁴⁶ VN-Kinderrechtencomité (2013), *General Comment 17 on the right of the child to rest, leisure, play, recreational activities, cultural life and the arts (art. 31)*, CRC/C/GC/17, paragraaf 58.

eerbiedigen van de rechten van het kind in alle media, waaronder de bescherming van kinderen tegen geweld en beelden die discriminatie bestendigen.

4.5 Jeugdhulp⁴⁷

De vraag óf er racisme in de jeugdzorg is, is volgens ExpEx, een organisatie van jonge ervaringsdeskundigen, een gepasseerd station: het gedrag van jongeren wordt in de jeugdzorg bekeken, beoordeeld en behandeld volgens westerse normen en individuele ervaringen met racisme en discriminatie worden te makkelijk gezien als uitzondering.⁴⁸ Het hanteren van westerse normen als uitgangspunt kan tot ernstige problemen en stigmatisatie leiden voor kinderen: “Toen ik nog erg gelovig was, stak ik in de avond wierook aan. Ik werd gefixeerd en moest een drugstest doen, omdat ik volgens hen had geblowd en de wierook gebruikte om de geur te camoufleren. De hulpverleners (h)erkenden vroeger bepaald gedrag niet wanneer dit passend was binnen onze cultuur. Bijvoorbeeld dat ik mijn ouders verzorgde werd snel gelabeld als parentificatie.”⁴⁹ Fay van Expex geeft aan: “Op mijn 12e woonde ik in Hoek van Holland in een kinderrechtscollectief. Ook op school was ik de enige met een kleur, dat werd door mijn schoolgenoten ook benadrukt. Ik werd steeds nageroepen of moest oprotten. Ik was bang en voelde me onveilig. Ik heb dit niet duidelijk kunnen maken aan mijn voogd, die deed het af als niet belangrijk. Ik ben 3 keer weggelopen en gezakt qua schoolniveau totdat ik ergens anders geplaatst werd. Totdat ik op een gemixte school kwam en vervolgens mijn kamertraining in Rotterdam zonder bijzonderheden heb doorlopen.”⁵⁰

Het Kennisplatform Integratie en Samenleving (KIS) heeft onderzoek gedaan naar ‘De rol van etniciteit in het handelen van professionals basiszorg jeugd-ggz’. Hieruit blijkt dat de toestroom naar GGZ hulpverlening door jeugd met een migratieachtergrond relatief klein is, hetgeen vooral te maken heeft met de beeldvorming van hulpverleners. Zo wordt bijvoorbeeld een angststoornis bij jongeren met ‘Antilliaanse achtergrond’ opvallend minder vaak herkend. Bij jongeren met een ‘Nederlandse’ achtergrond wordt veel vaker screening overwogen bij gedragsproblematiek, wellicht omdat dit tegen de verwachting is.⁵¹

In een Nederlandse studie onder jongvolwassenen van Marokkaanse afkomst is een significant verband gelegd tussen ervaren discriminatie en het ervaren van sociaal falen, met depressieve symptomen.⁵² Een eerder onderzoek van het KIS gaf juist aan dat bij jongeren met Marokkaanse, Turkse en ‘Antilliaanse’ achtergrond depressies vaak herkend werden bij gezinnen met ‘hoge sociaal economische status’. Wederom wordt samenhang vermoed met het feit dat deze groepen eerder bekend staan vanwege externaliserend ‘probleemgedrag’.⁵³ Jeugdzorgwerker van kleur Esmeralda Schipper herkent dit en geeft aan in een interview hoe in de jeugdzorg naar zwarte tienerjongens wordt gekeken ten opzichte van witte tienerjongens. “De focus wordt bij hen direct gelegd op probleemgedrag, en niet op wat voor manieren zij hun talenten kunnen ontwikkelen.”⁵⁴

⁴⁷ Jeugdhulp is een breder begrip dan Jeugdzorg; Jeugdhulp omvat alle hulp, zowel gedwongen als niet gedwongen.

⁴⁸ Expex 30 juni 2020, *Black lives matter ook in de jeugdzorg*, <https://www.expex.nl/black-lives-matter-ook-in-de-jeugdzorg/>.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Kennisplatform Integratie en Samenleving (2017): *De rol van etniciteit in het handelen van professionals basiszorg*, <https://www.kis.nl/rol-etniciteit-basiszorg-jeugd-ggz>.

⁵² Van de Beek, Van der Krieke, Schoevers & Veling (2017), Social exclusion and psychopathology in an online cohort of Moroccan-Dutch migrants: Results of the MEDINA-study, in: *PLoS ONE*, vol. 12, nr. 7: e0179827.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Esmeralda Schipper in *Glamour*, 17 juni 2020: <https://www.glamour.nl/mind/psyche/a32879108/esmeralda-schipper-racisme-ervaring/>.

Mohini: 'De beelden van George Floyd deden me denken aan hoe ik gefixeerd werd in de gesloten jeugdzorg en 5 verschillende mannen op me zaten. Ik werd sneller naar de isoleercel gestuurd en terwijl mijn witte groepsleden bij hetzelfde gedrag naar hun kamer moesten.'⁵⁵

De Commissie de Winter heeft onderzoek gedaan naar geweld in de jeugdzorg. Ervaringskennis doet vermoeden dat dit veel vaker voorkomt bij zwarte dan witte kinderen en dit hebben ervaringsdeskundigen gemeld bij de Commissie. Maar ondanks dat ook veel slachtoffers die meededen aan het onderzoek niet wit waren, vond ExpEx deze bevinding niet terug in hun eindrapport. ExpEx pleit daarom voor het instellen van een commissie om onderzoek te doen naar discriminatie en racisme in jeugdzorgorganisaties, vergelijkbaar met de commissie-De Winter.⁵⁶ Jason: "Toen in 2015 Mitch Henriquez na een nekklem overleed werd dat veel gedeeld in de media. Het nieuws was ook doorgedrongen tot de gesloten jeugdzorg. Ik werd tijdens mijn opname meerdere keren door mijn groepsleider in een nekklem gehouden, wetende dat er onlangs een donkere man aan was overleden."⁵⁷

Caribisch Nederland

Uit de interviews die de Kinderombudsman in Caribisch Nederland hield tijdens haar kinderrechtentour in november 2016 is gebleken dat er überhaupt te weinig aanbod is van jeugdhulp volgens kinderen en jongeren. Ook zijn er te weinig vertrouwde plekken waar ze met problemen naartoe kunnen en een Kindertelefoon en een Kinderombudsman ontbreken. Specifieke informatie over racisme hebben wij momenteel niet voorhanden.⁵⁸

Uitkomsten Expertmeeting

De experts gaven aan dat er nog een aantal andere problemen ook voorkomt in de jeugdhulp, die nog niet genoemd zijn. Zo is er niet altijd een goede matching tussen pleegkinderen en pleeggezinnen. Het komt vaker voor dat een kind met islamitische achtergrond bij een christelijk gezin wordt geplaatst, waar niet of niet voldoende rekening wordt gehouden met de religie van het kind in de dagelijkse praktijk. Volgens de experts staat dit voor een groter probleem: de Nederlandse jeugdhulp is niet voldoende intercultureel. Defence for Children ontvangt vaker signalen op de helpdesk van ouders wiens kinderen in instellingen zitten met het vermoeden dat vooroordelen m.b.t. kleur/ethniciteit een rol spelen. Sommige ouders geven aan dat ze zich niet serieus genomen voelen door de instelling.

Aangaande ontwikkelingen die spelen, geeft het College voor de Rechten van de Mens aan in de beginfase te zijn van een onderzoek naar institutioneel racisme.

De experts doen de volgende **aanbevelingen**:

- Doe **onderzoek** naar het racisme binnen de jeugdhulp;
- Zorg voor **kennis** t.a.v. mensenrechtenverdragen, racisme, discriminatie en inclusie bij jeugdzorgmedewerkers; Train professionals die met kinderen werken beter trainen om **signalen** van kinderen over racisme op te pakken en serieus te nemen.

⁵⁵ Zie post Mohini https://www.linkedin.com/posts/mohini-awadhpersad-2550352b_blacklivesmatter-activity-6673305140277104640-rZG/

⁵⁶ ExpEx doet ook al suggesties voor hoe dit uitgevoerd moet worden: 'de commissie moet onder leiding staan van een niet-witte ervaringsdeskundige. Verder is het nodig dat elke jeugdzorginstelling een niet-witte aandachtsfunctionaris diversiteit aanstelt en geld vrijmaakt om te zorgen dat de kennis en ervaring van medewerkers van kleur invloed heeft op het beleid en op protocollen. En in de opleiding en bijscholing van jeugdzorgwerkers is meer aandacht nodig voor vooroordelen, stereotypen, stigma en discriminatie, en voor bewustwording van hun eigen privileges.'

⁵⁷ <https://twitter.com/JasonErvD>

⁵⁸ Kinderombudsman (2017), *Als je het ons vraagt. de Kinderombudsman op kinderrechtentour in Caribisch Nederland*, <https://www.dekinderombudsman.nl/publicaties/rapport-als-je-het-ons-vraagt>, p. 61.

- **Registreer deze signalen** van racisme en discriminatie tegen kinderen door organisaties bij meldpunten, zoals Meldpunt Discriminatie of de Kinderrechtenhelpdesk van Defence for Children; en
- **Maak kinderen weerbaar:** geef voorlichting/training t.a.v. wat kinderen kunnen doen als racisme hen overkomt?

Het VN-Kinderrechtenverdrag en -comité aangaande verplichtingen van de overheid om racisme en/of discriminatie tegen te gaan in jeugdhulp

Het VN-Kinderrechtencomité geeft in haar Algemeen Commentaar 15 aangaande de hoogste standaard van zorg voor kinderen aan dat staten verplicht zijn om ervoor te zorgen dat de gezondheid van kinderen niet wordt ondermijnd door discriminatie, een significante factor voor kwetsbaarheid. Staten moeten extra alert zijn op meerdere vormen van discriminatie die tegelijkertijd kunnen spelen.⁵⁹

4.6 Jeugdstrafrecht

Etnisch profileren komt in verschillende instituties in Nederland voor.⁶⁰ Volgens de organisatie Controle Alt Delete worden mensen met een niet-westerse migratieachtergrond drie tot zeven keer vaker gecontroleerd. Onderzoek van Çankaya uit 2015 toont aan dat vooral mannelijke jongeren van Marokkaanse, Surinaamse, Midden- en Oost-Europese afkomst vaker worden gecontroleerd door de politie.⁶¹ Onderzoek van Boon et al. uit 2018 toont aan dat 'jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond een ruim drie keer zo grote kans hebben om als verdachte te worden geregistreerd. De kans op een Halt-afdoening ligt voor jongeren met een niet-westerse achtergrond juist veel lager. De kans om in een jeugdgevangenis terecht te komen is voor jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond ruim zes keer groter dan voor hun autochtone leeftijdgenoten. Voor jongeren van Antilliaanse en Marokkaanse herkomst is die zelfs ruim tien keer groter.' Auteurs concluderen dat dit door de gehele keten plaatsvindt.⁶² Van den Brink e.a. wezen in 2017 en 2018 op de oververtegenwoordiging van jongeren met een migratieachtergrond en jongeren met een licht verstandelijke beperking in detentie.⁶³ Uit het onderzoek van 2017 blijkt dat deze minderjarigen in soortgelijke omstandigheden minder kans hebben op schorsing uit de voorlopige hechtenis dan jongeren zonder migratieachtergrond of zonder licht verstandelijke beperking.⁶⁴ Hier lijkt op beleidsniveau nog weinig aandacht voor te zijn, geeft Van den Brink aan. Defence for Children bevestigt ook dat er signalen zijn van racisme in de verdere keten, waaronder door medewerkers en beveiligers in Justitiële Jeugdinstellingen.

Controle Alt Delete geeft aan dat recentelijk een aantal zorgwekkende zaken zijn gemeld met betrekking tot kinderen van kleur. Zo is er een zaak gemeld waarbij politiehonden zijn ingezet op een plein vol

⁵⁹ VN-Kinderrechtencomité (2013), *General Comment 15, On the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health (art. 24)*, CRC/C/GC/15, paragraaf 8.

⁶⁰ De organisatie Controle Alt Delete gebruikt als definitie van etnisch profileren: "het gebruik door de politie van criteria of overwegingen omtrent 'ras', huidskleur, etniciteit, nationaliteit, taal en religie bij opsporing en rechtshandhaving terwijl daarvoor geen objectieve rechtvaardiging bestaat". Zie <https://controlealtdelete.nl/over-ons>

⁶¹ Çankaya, S. (2015), de ruimtelijke regulering van risicovolle burgers tijdens proactief politiewerk, in: Davidovic, M. & Terlouw, A. (2015) *Diversiteit en Discriminatie. Onderzoek naar processen van in- en uitsluiting*, hoofdstuk 6, pp. 103-121; Çankaya, S. (2015), De politieke surveillance van ras en etniciteit, in: Gunther Moor, L. e.a. (eds.) (2015): *Ethnic profiling en interne diversiteit bij de politie*, Cahiers politiestudies jaargang 2015/2, nr. 35, Antwerpen: Maklu, pp. 13-33.

⁶² Boon, A. , Van Dorp, M. & De Boer, S. (2018), 'Oververtegenwoordiging van jongeren met een migratieachtergrond in de strafrechtketen', *Tijdschrift voor Criminologie*, pp. 268-288.

⁶³ Van den Brink, Y. e.a. (2017), *Voorlopige hechtenis van jeugdigen in uitvoering. Een exploratief kwantitatief onderzoek naar rechterlijke beslissingen en populatiekenmerken*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers.

⁶⁴ Ibid.

spelende kinderen handboeien werden omgelegd bij twee jongens van 15 en 16 jaar oud die gedwongen werden om met hun rug tegen elkaar op de grond te zitten. Geen van deze kinderen heeft een strafblad of is anderszins in beeld bij de politie. Controle Alt Delete en Defence for Children geven aan dat er zelden formele klachten worden ingediend.

In de interviews geven sommige kinderen aan te hebben gemerkt dat kinderen van kleur soms anders worden behandeld door de politie. Zo zegt een meisje van 17: “Ik weet niet of het racistisch bedoeld was, maar zo kwam het wel op mij over. Ik zat toen in de eerste klas. Als een meisje van 12, op de fiets met twee vriendinnen en we staken over. Het stoplicht sprong net op rood. Toen kwam er een politiewagen aan en die stopte alleen mij en de politie zei dat ik dat nooit meer moest doen anders kreeg ik een boete, maar mijn vriendinnen mochten doorfietsen. Ik was zo bang toen. Ik durf nu gewoon nooit meer door rood te rijden met de fiets. Ook al komt er geen auto aan.” Een ander kind vertelt te hebben gezien dat een groep kinderen van kleur werd aangehouden, terwijl ze hun eigen scooter wilden pakken.

Caribisch Nederland

Hier is nog geen informatie over bekend bij ons.

Het VN-Kinderrechtenverdrag en -comité aangaande verplichtingen van de overheid om racisme en/of discriminatie tegen te gaan in het jeugdstrafrecht

Volgens het Kinderrechtencomité zijn er waarborgen tegen discriminatie nodig vanaf het eerste contact met het strafrechtelijk systeem en gedurende het hele proces. Daarnaast dient discriminatie van welke groep kinderen dan ook actief te worden bestreden. Het Comité noemt hier specifiek meisjes en kinderen met een beperking en verwijst niet specifiek naar racisme.⁶⁵

5. Klacht- en responsmechanismen

Meldingen

Uit contact met het College voor de Rechten van de Mens, de Kindertelefoon, Controle Alt Delete en het Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam, Meld Islamofobie en Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam blijkt dat kinderen zelf niet of nauwelijks melden, of dat het onbekend is of minderjarigen (of hun ouders namens hen) melden. Er zijn soms mogelijkheden voor registratie van minderjarigheid, maar deze worden (nog) niet gebruikt. Zo noemen Controle Alt Delete en de Kindertelefoon dat ze de ‘raw data’ wel hebben, maar daar op dit moment niets mee doen. Als meldingen binnenkomen over kinderen, wordt de melding door ouders of voogd ingediend. Het Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA) kon aangeven dat de meldingen van ouders namens hun kinderen overwegend over onderwijs gaan.⁶⁶

Het College voor de Rechten van de Mens heeft in 2019 elf meldingen ontvangen “over discriminatie op grond van ras waarbij kinderen betrokken zijn”.⁶⁷ Zij registreren geen leeftijd. Zij registreren wel specifieke doelgroepen, waaronder de doelgroep kinderen. Al deze meldingen zijn gedaan door de ouders van de kinderen die het betreft.

⁶⁵ VN-Kinderrechtencomité (2019) *General Comment 24 on children's rights in the justice system*, CRC/C/GC/24, paragraaf 40.

⁶⁶ Telefonisch contact op 24-08-2020 met S. Teppema van MDRA.

⁶⁷ Men kan bij het College op twee manieren een klacht kenbaar maken: door een (anonieme) melding te doen en door een (niet anonieme) klachtenprocedure te starten door een verzoek om een oordeel in te dienen.

In 2019 hebben we 4 verzoeken om een oordeel afgehandeld, waarbij de klacht ging over rassendiscriminatie van kinderen.⁶⁸ Eén zaak is ingediend door een zestienjarige zelf en één zaak ging over een vijfjarig kind en is door moeder ingediend. Over de twee andere verzoeken om een oordeel zijn op dit moment nog geen nadere details bekend.⁶⁹

Het rapport ‘Anti-zwart racisme in de regio Amsterdam’ van MDRA gaat dieper in op meldingen in het onderwijs.⁷⁰ Deze meldingen gaan zowel over racisme door kinderen als door leerkrachten. Racistisch pesten is tussen kinderen een groot probleem volgens het MDRA. Zowel bij het MDRA als op het forum van de Kindertelefoon zijn meerdere incidenten te vinden waar racistisch gepest wordt door kinderen. Als er melding gedaan wordt bij de leerkracht wordt er vaak niet adequaat opgetreden.⁷¹ Het MDRA meldt dat meldingen binnen de school niet altijd tot het gewenste resultaat leiden. Meestal wordt er pas serieus opgetreden nadat er een melding bij één van de meldpunten binnenkomt.

Stichting MEId Islamofobie vertelt een vergelijkbaar verhaal. Alhoewel ze sporadisch meldingen van kinderen (of ouders namens hun kinderen) krijgen, gaan deze meldingen bijna altijd over het onderwijs. Een punt wat uit het gesprek met Stichting Meld Islamofobie wel naar voren kwam is dat ouders een ethisch dilemma hebben bij het wel of niet melden van racisme. Is het belangrijk om het incident te melden of is het juist beter om het kind onbekommerd kind te laten zijn? ⁷² Het melden van racisme wordt gezien als een uitdaging. Verder werd duidelijk dat meldingen niet constant zijn. Als er meer aandacht voor een onderwerp is zien ze het aantal meldingen ook stijgen.

Controle Alt Delete geeft aan dat zij geregeld meldingen binnenkrijgen over etnisch profileren of ongepaste inzet van politiemiddelen, ook bij minderjarigen.⁷³ Dit wordt gemeld door ouders, niet door kinderen zelf. Controle Alt Delete geeft specifiek aan dat het om kleine aantallen gaat en dat het aantal klachten een slechte indicatie is voor de omvang van het probleem.

Een meldpunt dat aangeeft veel (mogelijke) signalen over racisme van kinderen te krijgen is de Kindertelefoon. De Kindertelefoon is niet bedoeld als specifiek meldpunt over racisme en kinderen bellen over veel verschillende onderwerpen. Mede daardoor kunnen zij geen concrete uitspraken doen over hoe vaak er over racisme gesproken wordt. Op het forum van de Kindertelefoon zijn 58 topics over racisme te vinden. Deze topics gaan vaak over situaties waar kinderen met racisme te maken krijgen door ouders van vrienden/vriendinnen. Ook racisme tussen kinderen komt vaak voor op het forum. Het valt op dat racisme geen zelfstandig onderwerp is op het forum. Topics over racisme worden onder pesten, sport en vrije tijd, en emotionele problemen en gevoelens gezet. Via het forum worden ook geen vervolgstappen gezet.

Kindvriendelijkheid

Het College voor de Rechten van de Mens meldt dat indien er een verzoek wordt ontvangen van een minderjarige die jonger is dan zestien jaar, dan wordt in een telefoongesprek gekeken of de minderjarige “tot redelijke waardering van zijn belangen in staat is” en wordt een inschatting gemaakt of de minderjarige voldoende kan inschatten wat de procedure betekent en of hij of zij voldoende in staat is om deze zelf te voeren. Zo ja, dan neemt het College het verzoek in behandeling en wijzen zij de minderjarige verzoeker op de mogelijkheid tot (kosteloze) ondersteuning door een antidiscriminatiebureau. Zo nee, dan nemen zij het verzoek niet in behandeling tenzij een

⁶⁸ In totaal behandelde het College 500 verzoeken om een oordeel, bij 395 verzoeken was de leeftijd bekend. 15 gingen over kinderen en 4 over rassendiscriminatie.

⁶⁹ Het College voor de Rechten van de Mens meldt dit per e-mail op 11 september 2020.

⁷⁰ Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam, <https://mdra.nl/anti-zwart-racisme-in-de-regio-amsterdam/>

⁷¹ Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (2020), *Anti-zwart racisme in Amsterdam*, <https://mdra.nl/wp-content/uploads/2020/07/MDRA-rapport-anti-zwart-racisme-in-regio-Amsterdam-DEF.pdf>

⁷² Telefonisch contact op 02-09 met I. Abaâziz van Meld Islamofobie.

⁷³ Telefonisch contact op 02-09-2020. Controle Alt Delete heeft op het moment geen overzicht van het aantal zaken waar kinderen bij betrokken zijn.

toestemmingsverklaring van een wettelijk vertegenwoordiger kan worden overlegd. Als er een toestemmingsverklaring is, dan wijst het College de minderjarige ook op de mogelijkheid tot ondersteuning van een antidiscriminatiebureau of door de wettelijk vertegenwoordiger. Bij een minderjarige verzoeker tussen de 16 en 18 jaar oud gaat het College er vanuit dat deze in staat is tot redelijke waardering van zijn belangen, tenzij er aanwijzingen zijn die erop duiden dat dit niet het geval is. Dan wordt alsnog bovenstaande gevolgd.”⁷⁴

Andere meldpunten konden geen concrete gegevens geven over hoe kindvriendelijk hun meldpunt is. Bij het bellen kwam vaak naar voren dat ze tot nu toe weinig of geen meldingen van kinderen hebben gekregen. Mede daardoor was het moeilijk om antwoord op de vragen te krijgen.

Uit de interviews blijkt dat kinderen vooral naar hun ouders of leerkracht gaan als zij racisme ervaren. Soms lossen zij het zelf op door iemand direct aan te spreken, veelal negeren zij het en soms helpen vrienden in het opkomen voor hen. Twee kinderen durven docenten aan te spreken en hebben hier ervaring mee. Er zijn ook kinderen die bang zijn voor de gevolgen als zij het met anderen bespreken, en daarom houden zij het liever voor zich, uit angst om bijvoorbeeld vriendschappen te verliezen: “Ik wilde niet dat zij in de problemen kwamen en zij waren wat ouder. Dan was ik bang dat ze er wat van gingen zeggen.” Dit meisje was ook dus bang voor repercussies, dat het erger zou worden als ze er wat van zou zeggen. Een kind weet te noemen dat kinderen hiervoor ook de Kindertelefoon kunnen bellen en anderen geven aan dat het een optie is om naar de politie te gaan. Eén kind kon heel goed aangeven waarom hij wel of niet naar een organisatie zou gaan voor hulp: “Ik zou het wel doen, omdat die mensen er veel verstand van hebben, want die werken daar echt mee. Ik zou het niet doen, omdat het online is en je niet weet of het opgenomen kan worden.”

Caribisch Nederland

Momenteel hebben wij hier nog weinig informatie over. Caribisch Nederland heeft geen Kindertelefoon of eigen, specifieke Kinderombudsman. Op dit moment is de Algemene Wet Gelijke Behandeling nog niet geldig op Bonaire, Saba, en Sint Eustatius. Minister Knops is hier wel mee bezig maar het laat zien dat er geen vergelijkbare situatie met Nederland is.⁷⁵

Officieel zijn de Nederlandse meldpunten ook beschikbaar voor inwoners van Caribisch Nederland. Zo hebben de Kinderombudsman en het College voor de Rechten van de Mens een aparte verwijzing naar Caribisch Nederland op hun website.⁷⁶ Bij de Kinderombudsman is er de mogelijkheid om te melden in het Nederlands, Engels en Papiaments. Daarnaast willen ze minimaal één keer per jaar op elk eiland aanwezig zijn. De andere meldpunten kunnen klachten ontvangen uit Caribisch Nederland maar zijn hier niet op ingesteld. Zo kunnen veel meldpunten geen meldingen ontvangen in het Papiaments. Verder konden wij geen discriminatie meldpunten vinden die zich focussen op Caribisch Nederland.

Het VN-Kinderrechtenverdrag en -comité aangaande verplichtingen van de overheid om klacht- en responsmechanismen te faciliteren om racisme en/of discriminatie tegen kinderen tegen te gaan

Het VN-Kinderrechtenverdrag noemt niet specifiek dat een klacht- en responsmechanisme voor racisme moet worden opgezet. Wel staat in artikel 19 dat de overheid alle passende maatregelen om kinderen te beschermen tegen geweld, mishandeling of nalatige behandeling moet nemen. De overheid zorgt voor doeltreffende procedures gericht op het voorkomen, opsporen en melden van dit geweld. In Algemeen Commentaar 13 maakt het VN-Kinderrechtencomité expliciet duidelijk dat onder dit geweld ook racisme en ‘geestelijk geweld’ moet worden gevat en worden groepen kinderen genoemd in

⁷⁴ E-mail van het College voor de Rechten van de Mens van 11 september 2020.

⁷⁵ Koninkrijk.nu, 4 april 2020, *Onderzoek gelijke rechten Caribisch Nederland nog niet af*, <https://koninkrijk.nu/2020/02/04/onderzoek-gelijke-rechten-caribisch-nederland-nog-niet-af/>

⁷⁶ <https://mensenrechten.nl/nl/caribisch-nederland> en <https://www.dekinderombudsman.nl/ik-heb-een-vraag-over/woon-je-in-caribisch-nederland>

gemarginaliseerde situaties die te maken hebben met discriminatie en daarmee extra kwetsbaar zijn voor diverse vormen van geweld.⁷⁷ Het Comité beveelt staten ten eerste aan om in het kader van artikel 19 veilige, toegankelijke en vertrouwelijke mechanismen ter ondersteuning van kinderen te ontwikkelen, inclusief klachtmechanismen.⁷⁸ Staten dienen die goed bekend te maken onder het algemene publiek.⁷⁹

In Algemeen Commentaar 5 verwijst het VN-Kinderrechtencomité wel naar de verplichting om permanente controlemechanismen in te stellen om er voor te zorgen dat het Verdrag zonder discriminatie wordt geëerbiedigd en toegepast op alle kinderen onder hun rechtsbevoegdheid.⁸⁰

Zoals genoemd in de inleiding, bevroeg het VN-Kinderrechtencomité in 2019 de Nederlandse overheid om aandacht te besteden in haar rapportage of kinderen gemakkelijk klachten over discriminatie in alle gemeenten kunnen melden en of hierop effectief en op een kindvriendelijke wijze wordt gereageerd.⁸¹

Volgens de Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorzieningen (adv) moet elke gemeente een laagdrempelige onafhankelijke voorziening instellen waar burgers discriminatie kunnen melden.⁸² Naast het antidiscriminatiebureau kunnen meldingen over discriminatie worden gedaan bij de politie, het College voor de Rechten van de Mens, en het Meldpunt internet Discriminatie (MiND). Alternatieve organisaties zijn de Kindertelefoon, Control Alt Delete en de Kinderrechtenhelpdesk van Defence for Children.⁸³

Uitkomsten Expertmeeting

Er waren verschillende vertegenwoordigers van meldpunten aanwezig bij de Expertmeeting. Experts waren het erover eens dat racisme en discriminatie tegen kinderen onvoldoende geregistreerd wordt en dat hier een opgave ligt. Experts geven ook aan dat kinderen en volwassenen vaak niet weten dat zij het recht hebben om bepaald discriminerend of racistisch gedrag te melden. Velen accepteren het als onderdeel van het leven als minderheidsgroep.

Uit de interviews viel de experts op dat kinderen niet melden bij een organisatie die gespecialiseerd is in racisme of discriminatie. Echter, een aantal van de experts geeft aan dat de verantwoordelijkheid om te melden niet bij kinderen moet worden neergelegd. Het kan moeilijk en pijnlijk zijn voor een kind om dit te melden, eventueel een procedure aan te gaan en dit kan leiden tot secundaire victimisatie. Een ervaringsdeskundige geeft aan als kind bang te zijn geweest om racisme door instanties te willen benoemen uit angst dat dit de verblijfsprocedure zou beïnvloeden.

Het valt de experts tevens op dat kinderen eerder en vaker de Kindertelefoon lijken te benaderen. De experts geven aan dat melden door kinderen laagdrempeliger dient te zijn en dat vertrouwenspersonen op scholen een belangrijke rol in het signaleren en melden dienen te hebben.

⁷⁷ VN-Kinderrechtencomité (2011), *General Comment 13, The right of the child to freedom from all forms of violence*, CRC/C/GC/13, par. 60 & par. 72 (g).

⁷⁸ Id., par. 47.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ VN-Kinderrechtencomité (2003), *General Comment 5, General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child*, CRC/GC/2003/5, paragraaf 41.

⁸¹ VN-Kinderrechtencomité (2019), *List of issues prior to submission of the combined fifth and sixth periodic reports of the Netherlands*, CRC/C/NLD/QPR/5-6.

⁸² <https://www.discriminatie.nl/#/organisaties/gemeentelijk-antidiscriminatiebureau>

⁸³ <http://www.kinderrechten.nl/hulp-bij-racisme-en-discriminatie/>

Aanbevelingen

- **Maak melden en registreren bij meldpunten kindvriendelijk en laagdrempelig;**
- Zorg dat **scholen (en specifiek vertrouwenspersonen) kennis en kunde** hebben t.a.v. racisme en discriminatie en faciliteren in het melden van signalen bij meldpunten;
- Zorg voor **informatie bij kinderen**, zodat zij weten wat racisme en discriminatie is en dat zij het recht hebben dit te melden;
- **Betrek kinderen en jongeren** bij het tegengaan van racisme, inclusief bij het inrichten van meldingsprocedures, programma's en beleid hieromtrent.

6. Opvolging

Het Kinderrechtencollectief gaat in 2021 graag verder in gesprek met meldpunten om te bezien welke stappen genomen kunnen worden om (1) meer zicht te krijgen op racisme tegen kinderen en jongeren en (2) te zorgen dat melden laagdrempelig en kindvriendelijk wordt.

Het Kinderrechtencollectief gaat tevens op zoek naar ambassadeurs die per domein het onderwerp kan agenderen bij stakeholders.

Op 1 mei 2021 geeft het Kinderrechtencollectief een reactie op het staatsrapport aangaande kinderrechten in Nederland aan het VN Kinderrechtencomité en zal deze ook een maand later toelichten. De bevindingen en aanbevelingen uit deze discussiepaper worden hierin opgenomen.

Daarnaast kaarten we de zorgen en de aanbevelingen aan bij het interdepartementaal kinderrechtenoverleg zodat er gewerkt blijft worden aan het tegengaan van racisme jegens kinderen.

In december 2020 heeft Minister Ollongren bekend gemaakt een Nationaal Coördinator Discriminatie Racisme aan te willen stellen in het voorjaar van 2021.⁸⁴ Het Kinderrechtencollectief is voornemens om racisme tegen kinderen onder de aandacht te brengen van deze coördinator.

⁸⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/12/09/kamerbrief-over-uitvoering-moties-nationaal-coordinator-en-staatscommissie-discriminatie-en-racisme>

7. Bronnenlijst

AD 8 juni 2020, Utrechtse basisscholen ontduiken massaal de wet bij aanmelding van nieuwe leerlingen. <https://www.ad.nl/utrecht/utrechtse-basisscholen-ontduiken-massaal-de-wet-bij-aanmelding-van-nieuwe-leerlingen-dit-is-onacceptabel~aca96f38/>

AD 8 juni 2020, Politici schrikken van schaduwlijsten bij Utrechtse basisscholen, <https://www.ad.nl/utrecht/politici-schrikken-van-schaduwlijsten-bij-utrechtse-basisscholen-niet-alle-kinderen-in-deze-stad-hebben-dezelfde-kansen~afee8c21/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Boon, A. , Van Dorp, M. & De Boer, S. (2018), 'Oververtegenwoordiging van jongeren met een migratieachtergrond in de strafrechtketen', *Tijdschrift voor Criminologie*, pp. 268-288.

Çankaya, S. (2015), de ruimtelijke regulering van risicovolle burgers tijdens proactief politiewerk, in: Davidovic, M. & Terlouw, A. (2015) *Diversiteit en Discriminatie. Onderzoek naar processen van in- en uitsluiting*, hoofdstuk 6, pp. 103-121

Çankaya, S. (2015), De politieke surveillance van ras en etniciteit, in: Gunther Moor, L. e.a. (eds.) (2015): *Ethnic profiling en interne diversiteit bij de politie*, Cahiers politiestudies jaargang 2015/2, nr. 35, Antwerpen: Maklu, pp. 13-33.

CBS (2018) *Jaarrapport Integratie 2018, schooluitval onder tweede generatie jongeren*, <https://longreads.cbs.nl/integratie-2018/schooluitval-onder-tweede-generatie-jongeren/>

CBS, 10 januari 2020, *Meisjes vaker dan jongens last van online stalken of laster*, <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/02/meisjes-vaker-dan-jongens-last-van-online-stalken-of-laster>

De Volkskrant 8 juni 2020, verwijzend naar de Inspectie van het Onderwijs 2018. <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/aantoonbare-discriminatie-die-zien-we-in-het-onderwijs-in-harde-cijfers~beccb4cf/>

Dienst Onderzoek, informatie en statistiek, 10 september 2020, *Amsterdamse schoolloopbanen: verschillende leerlingen, ongelijke kansen*, <https://data.amsterdam.nl/artikelen/artikel/amsterdamse-schoolloopbanen-verschillende-leerlingen-ongelijke-kansen/086ba4e7-24a9-4244-8a08-08ccb9d5f321/>

Essed, P. (2018), *Alledaags racisme*, Amsterdam: Van Genneep

Essed, P. en Hoving, I. (red.), (2014) *Dutch Racism*, Amsterdam: Thamyris

Essed, P. (2002). Everyday Racism: A New Approach to the Study of Racism. In: Essed, P. & Goldberg D. (eds.), *Race Critical Theories*. Oxford: Blackwell Publishers.

Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie (ECRI) (2019), *Report on The Netherlands, Fifth Monitoring Cycle* (2019). <https://rm.coe.int/fifth-report-on-the-netherlands/168094c577>

Expex, 30 juni 2020, *Black lives matter, ook in de jeugdzorg*, <https://www.expex.nl/black-lives-matter-ook-in-de-jeugdzorg/>

Glamour, 17 juni 2020: <https://www.glamour.nl/mind/psyche/a32879108/esmeralda-schipper-racisme-ervaring/>

Het Jeugdjournaal, 12 juli 2020: Kinderen vertellen hun verhaal over racisme, <https://jeugdjournaal.nl/artikel/2340474-kinderen-vertellen-hun-verhaal-over-racisme.html>

Het Parool, 25 juni 2020, *Kinderprotest tegen racisme: 'iedereen verdient respect'*, <https://www.parool.nl/amsterdam/kinderprotest-tegen-racisme-iedereen-verdient-respect~be1290b7/>.

Het Parool, 23 januari 2020, *Schooladvies vergroot ongelijkheid: kinderen van laagopgeleide ouders vaker onderschat*, <https://www.parool.nl/amsterdam/schooladvies-vergroot-ongelijkheid-kinderen-van-laagopgeleide-ouders-vaker-onderschat~bbcc7e8f/>

Het Parool, 19 mei 2018, *Onderzoek naar racistisch lesmateriaal op basisscholen*, <https://www.parool.nl/nieuws/onderzoek-naar-racistisch-lesmateriaal-op-basisscholen~bc84b019/>

Human Rights Council (2020), *Visit to the Netherlands, Report of the Special Rapporteur on contemporary forms of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance*, A/HRC/44/57/Add.2, par. 74. Zie ook hier: http://www.defenceforchildren.nl/media/4755/a_hrc_44_57_add2_advanceeditedversion.pdf

Inspectie van het Onderwijs, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2018), *Technisch Rapportage Onderwijskansen en Segregatie, de staat van het onderwijs 2016/2017*, <https://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/onderwijsinspectie/documenten/rapporten/2018/04/11/technische-rapporten-hoofdlijnen/TECHNISCH+RAPPORT+ONDERWIJSKANSEN+EN+SEGREGATIE.pdf>

Inspectie van het Onderwijs (2019). *De Staat van het Onderwijs 2019*, zie: <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/staat-van-het-onderwijs/documenten/rapporten/2019/04/10/rapport-de-staat-van-het-onderwijs-2019>

Kennisplatform Integratie en Samenleving (2020): *Effect van onder advisering en stapelen van diploma's*,

Kennisplatform Integratie en Samenleving (2017): *De rol van etniciteit in het handelen van professionals basiszorg*, <https://www.kis.nl/rol-etniciteit-basiszorg-jeugd-ggz>.

Kennisplatform Integratie en Samenleving (2016), *MBO en de stagemarkt, wat is de rol van discriminatie?* <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/mbo-stagemarkt-rol-van-discriminatie.pdf>

Kinderrechtencollectief, 14 juli 2020, *VN-rapporteur: Stop racisme tegen kinderen in Nederlands onderwijs*, <https://www.kinderrechten.nl/vn-rapporteur-stop-racisme-tegen-kinderen-in-nederlands-onderwijs/>

Kinderombudsman (2017), *Als je het ons vraagt. de Kinderombudsman op kinderrechtentour in Caribisch Nederland*, <https://www.dekinderombudsman.nl/publicaties/rapport-als-je-het-ons-vraagt>

Koninkrijk.nu, 4 april 2020, *Onderzoek gelijke rechten Caribisch Nederland nog niet af*, <https://koninkrijk.nu/2020/02/04/onderzoek-gelijke-rechten-caribisch-nederland-nog-niet-af/>

Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (2020), *Anti-zwart racisme in Amsterdam*, <https://mdra.nl/wp-content/uploads/2020/07/MDRA-rapport-anti-zwart-racisme-in-regio-Amsterdam-DEF.pdf>

Meld Islamofobie (2020), Zwartboek "Boerkaverbod", <https://www.meldislamofobie.org/persbericht-publicatie-zwartboek-boerkaverbod/>.

Nederlands Jeugdinstuut (2020): https://www.nji.nl/nl/Actueel/Nieuws-uit-het-jeugdveld/2020/Heb-oog-voor-racisme-in-jeugdzorg?utm_medium=email&utm_campaign=NieuwsbriefJeugd&utm_content=jeugdnieuws&utm_source=9%20juli%202020%20nummer%2026

NOS, 22 juni 2020, *Floris eruit, Marga Klompé en Anton de Kom erin: de nieuwe geschiedenis canon*, <https://nos.nl/artikel/2338111-floris-eruit-marga-klompe-en-anton-de-kom-erin-de-nieuwe-geschiedeniscanon.html>

Profielen.hr.nl, onafhankelijk nieuws van de hogeschool Rotterdam, 30 juni 2016, *Schoolboeken nog vol raciale en koloniale stereotypen*, <https://profielen.hr.nl/2016/schoolboeken-nog-vol-raciale-en-koloniale-stereotypen/>.

Rutu Foundation (2020), *Alternative Report to the UN Committee on Racial Discrimination on Language Based Exclusion, Punishment and Discrimination in Dutch Education*. <https://www.rutufoundation.org/wp-content/uploads/2020/03/Rutu-Foundation-Alternative-Report-to-CERD-on-Netherlands-27-March-2020-final-report.pdf>.

Van de Beek, Van der Krieke, Schoevers & Veling (2017), Social exclusion and psychopathology in an online cohort of Moroccan-Dutch migrants: Results of the MEDINA-study, in: *PLoS ONE*, vol. 12, nr. 7: e0179827.

Van den Berg, H. & Reinsch P. (1983): *Racisme in schoolboeken, het gladde ijs van het westers gelijk*, Amsterdam: SUA.

Van den Bergh, L. e.a. (2010), 'The Implicit Prejudiced Attitudes of Teachers: Relations to Teacher Expectations and the Ethnic Achievement Gap' in: *American Educational Research Journal*. Vol. 47, No. 2, pp. 497–527.

Van den Brink, Y. e.a. (2017), *Voorlopige hechtenis van jeugdigen in uitvoering. Een exploratief kwantitatief onderzoek naar rechterlijke beslissingen en populatiekenmerken*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers.

VN-Kinderrechtencomité (2019) *General Comment 24 on children's rights in the justice system*

VN-Kinderrechtencomité (2019), *List of issues prior to submission of the combined fifth and sixth periodic reports of the Netherlands*, CRC/C/NLD/QPR/5-6. Zie: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fNLD%2fQPR%2f5-6&Lang=en

VN-Kinderrechtencomité (2016), *General Comment 20 on the implementation of the rights of the child during adolescence*, CRC/C/GC/20.

VN-Kinderrechtencomité (2015), *Concluding Observations on the fourth periodic report of the Netherlands*, CRC/C/NLD/CO/4.

VN-Kinderrechtencomité (2013), *General Comment 15 on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health (art. 24)*, CRC/C/GC/15.

VN-Kinderrechtencomité (2013), *General Comment 17 on the right of the child to rest, leisure, play, recreational activities, cultural life and the arts (art. 31)*, CRC/C/GC/17.

VN-Kinderrechtencomité (2011), *General Comment 13, The right of the child to freedom from all forms of violence*, CRC/C/GC/13.

VN-Kinderrechtencomité (2003), *General Comment 5, General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child*, CRC/GC/2003/5.

VN-Kinderrechtencomité (2001), *General Comment 1, The Aims of Education*, CRC/GC/2001/1.

Wekker, G. (2016), *Witte onschuld. Paradoxen van kolonialisme en ras*. Amsterdam: AUP.

Weiner, M. (2014). Whitening a Diverse Dutch classroom: White cultural discourses in an Amsterdam primary school, in: *Ethnic and Racial Studies*, <http://dx.doi.org/10.1080/01419870.2014.894200>.

Contactgegevens

Kinderrechtencollectief

Hooglandse Kerkgracht 17g

2312 HH Leiden

info@kinderrechten.nl